

Peaprokuröri ettekanne prokuratuuri üldkogul

31.märts 2017

Haapsalu

Austatud Riigikohtu esimees, härra minister, head kolleegid

Prokuratuur on professionaalne, inimesekeskne ja avatud organisatsioon. Kuid mida veel ning kas need kolm väärtust on meie peamised ja kas just selles järjekorras, sellele kõigele saame esialgsed vastused juba pärastlõunal, et siis nende üle järgneva aasta jooksul edasi mõelda ja arutada.

Väärtus ühendab ja aitab üksnes siis, kui temast lähtuda nii asutuse sisse- kui ka väljapoole.

Prokuratuuri professionaalsus tähendab kiireid, kvaliteetseid ja tõhusaid kriminaalmenetlusi, heast oraatorist prokuröri kohtusaalis, avatud silmaringiga, rahvusvaheliselt suhtlevaid tippjuriste. Asutuse sees tähendab professionaalsus kõrge kompetentsiga tugiteenuseid, olgu selleks personaliosakond, kes läbi koolituste ja lähetuste just selliseid eelkirjeldatud prokuröre aitab välja arendada, üldtalitus, kes tagab IT-riigile kohase asjaajamise ning dokumendihalduse ja varahalduse talitus, kelle märkamatu tegutsemine aitab luua töökeskkonna, kus põhiväärtustest lähtuvat tööd teha. Avalike suhete osakond on see, kes tagab tasakaalustatud ja kvaliteetse info liikumise nii asutuses sees kui ka sellest väljapoole.

Inimesekeskne prokuratuur tähendab, et prokurörid ei unusta oma tööd tehes, et tõhus kriminaalmenetlus ja kvaliteetne riiklik süüdistus ei ole eesmärgid omaette, et partnerasutuse, politsei poolt välja öeldud sõnad „Teenin Eesti rahvast“ pole pelgalt pidupäevadel lavalt kõlav fraas, vaid meie töö tähendab inimese teenimist ning inimese ja riigi vahelise usalduse kasvatamist. Menetlustoimingud, kokkulepitud eesmärgid ja strateegiad on vaid vahendid nende saavutamiseks. Inimesekesksus tähendab ühtaegu nii personaalset, arusaadavat ja õigusrahu tagavat karistuspraktikat kui ka kahtlustatavate ja süüdistatavate põhiõiguste tagamise kõrval kannatanute põhiõigustega arvestamist. See tähendab, et me kuulame neid, kes meie juurde satuvad, arvestame nendega, leiame lahendusi ja anname aru, et läbi suhtumise meiega kokku puutuvatesse inimestesse kujundame palju rohkemat kui lõplik menetlusotsus ühes asjas. Inimesekesksus asutuse sees aga tähendab seda, et märkame ka iseenda keskel nii neid, kes väärivad kiitust ja tunnustust kui ka neid, kes vajavad tuge, rotatsiooni või puhkust.

Avatud asutuses liigub teave kiirelt ja moondumatult, julgetakse küsida ja arenguveestlustel ei kardeta anda kriitilist tagasisidet. Sellises asutuses kaasatakse ja küsitakse arvamusi. Avatud prokuratuur selgitab oma otsuseid, et inimesed, kelle jaoks töötame, mõistaks meid, saaks meid uskuda ja usaldada ning meie saaks neid omakorda veel rohkem aidata.

Millised olid prokuratuuri 2016. aasta tulemused, mille pinnalt julgeme end nimetada professionaalseks organisatsiooniks?

Vahemärkuseks, et alates tänasest on meie veebipõhine aastaraamat, mille idee prokuröride endi seast kerkis, kättesaadav meie välisveebist www.prokuratuur.ee

Professionaalsuse hindamisel ei saa jääda lootma vaid subjektiivsetele hinnangutele ja lugeda aasta kordaläinuks. Ei piisa sellest, kui omaette rahulolevalt mõelda, et küll sel aastal sai palju tööd tehtud. Tuleb rääkida numbritest ja vaadata nende taha.

Prokuröride töö ja prokuratuuri tegevuse mõju registreeritud kuritegevusele ei ole otse arvudega mõõdetav. Ometi on see olemas, eriti registreeritud peitkuritegude ning raskete kuritegude ning nende suhtes vastu võetud menetlusotsuste vahekordade näitel. Mida rohkem registreeritakse peitkuritegusid, seda tõhusam on olnud riigi õiguskaitseasutuste tegevus selles vallas, olgu siis konkreetsete kuritegude suhtes läbimõeldud ja tulemusliku jälitustegevuse või rakendatud kohtueelse uurimise meetodikate osas.

2016 lahendati 67% kuritegudest. Loomulikult on see kuriteoliigiti erinev, kuid oluline on selle protsendi jätkuv kasv viimastel aastatel.

2016 võtsid Eesti prokurörid vastu lõplikud menetlusotsused 11 337 isiku suhtes, mis on 1% vähem kui 2015, kuid seejuures kohtusse saadeti 81 isikut rohkem kui eelmisel aastal. Vaatamata üldisele langusele tõusis lõplike menetlusotsuste arv nii Lääne RP-s (+133,8%), Viru RP-s (+46,2%) kui ka Riigiprokuratuuris (+133,8%). Tuletan meelde, et meie uuenenud statistika ülevaade asub samuti nii sise- kui ka välisveebis ja seetõttu pikalt seal kajastatud numbritel ei peatu.

Viimasel kolmel aastal on olnud üheks meie eesmärgiks kohtueelse menetluse kiirendamine ning selle tagamiseks oleme võtnud ette prokuratuuris lahendit ootavate asjade, mõistliku menetlustähtaja riskiga asjade ning üle kahe aasta kahtlustatavate arvu vähendamise. Ikka eesmärgiga tagada inimestele läbi kriminaalmenetluse võimalikult kiiresti õigusrahu, vastus riigi poolt ja kaugemale ulatuvalt inimeste suurem usaldus meie töö ja tegevuse vastu.

10.01.2017 seisuga oli Prokuratuuris lahendust ootamas kokku 2445 kriminaalasja (aasta varem oli see arv 2831 ja 26.03.2015 3504). Eesmärgini 2000 on veel arenguruumi, kuid see pole kättesaamatus kauguses. Kui arvestada, et vaid kolmandik (33%) neist asjadest on olnud prokuratuuris üle 4 kuu, võib pidada olukorda oluliselt paranenuks. Mõistliku menetlustähtaja möödumise tõttu lõpetati 2016 3 Lõuna RP asja ning menetlus oli üle nelja aasta kestnud kokku 75-s menetluses. 42 juhul tuli menetlus lõpetada, sest isikud olid tagaotsitavad, kuid nende tagaotsimist polnud reaalselt toimunud või puudus kuriteokoosseis. Loodetavasti minimeerivad tugev vahejuhtide järelevalve ning järelevalve osakonna läbiviidav tagaotsimiste kontroll ringkondades edaspidi selliste juhtumite esinemise. Kui lisada, et juhtivprokuröride kinnitusel 1.07.2017 seisuga üle 4 aasta kestnud menetlusi Eestis pole, saab loodetavasti aasta pärast tõdeda, et prokuratuur on andnud märkimisväärse panuse kriminaalmenetluse kiiremaks muutmisele Eestis. Olgu siinkohal rõhutatud, et kuigi menetluskiiruse kasv ei tohi toimuda kvaliteedi arvelt, on meil veel kindlasti kohti, kus menetluskiirus saab kasvada kvaliteedile negatiivset mõju avaldamata, vaid soodustavalt. Olgu selleks kahe toimiku süsteemi rakendamine, mille kohta juhend valmis eelmise aasta lõpus järelevalveosakonna eestvedamisel koostöös kohtute, uurimisasutuste ja advokatuuriga, digitaalsuse laiem rakendamine (sh järelevalveosakonna soovitusel nii

digiallkirjade, toimikute skaneeritult saatmise või Kriminaalmenetlusregistri ja JÄTISE funktsioonide vastavasisuliste arenduste kaudu).

2017 alguseks on kohtueelses menetluses üle kahe aasta kahtlustatavatega asjade arv võrreldes 2016 keskpaigaga viiendiku võrra vähenenud (vastavalt 329 ja 410). Usun, et nendest menetluskiirust kajastavatest numbritest saab tuletada, et prokuröride töö kohtueelse menetluse juhtimisel on läinud vahetumaks ja läbimõeldumaks.

Kas aga kiiruse kõrval on tagatud ka kvaliteet ja tõhusus? Sest kiired, kuid eesmärki mitte täitvad, arusaamatu lõpplahendusega ja vigu sisaldavad kriminaalmenetlused ei ole kindlasti professionaalse prokuratuuri tunnuseks.

Tõhus kriminaalmenetlus on selline, mis toob õigusrahu, loob usaldust riigi õigussüsteemi vastu ning täidab ühiskonna ootusi mõjuva ja õiglustundele vastava karistuse osas. Siin on üks-üheselt tõhusust kajastavate numbritega sootuks keerulisem lugu. Ja mitte ainult numbritega. Teatud vastuolulisus mõiste „mõjus“ osas on ja jääb inimeste erinevate arusaamade, teadmiste ja veendumuste tõttu, nagu ka teatud vastuolulisus praktikale seatud ühiskondlike ootuste ja seadusandja poolt antud kriminaalpoliitiliste suundade vahel. Vangistus karistusena on vaieldamatult demokraatliku õigusriigi rangeim karistusliik, kuid kas alati ka tõhusaim, eriti pikas perspektiivis? Tõkendina vahistamise rakendamine tundub pärast nii mõnegi raske kuriteo toimepanemist ainuõige, nii kannatanute kui teise ühiskonnaliikmete vaatenurgast. Ometi on seadusandja pidanud seda millekski nii äärmuslikuks, et selle kohaldamise sätteid peeti vajalikuks eelmisel aastal sedavõrd karmistada, et ühe esimese astme kuriteos kahtlustatava puhul tuleb prokuratuuril kohtule mõnel juhul nelja kuu jooksul viis kuni kuus korda kohtu ees tema põhiõiguste kaitset kontrollida, st kirjalikult põhjendada vahistatuse seaduslikkust ja vajalikkust.

Vahistatute arvu langus on olnud märkimisväärne 1. jaanuaril 2016 oli see arv 717 ja 1. jaanuaril 2017 546. Langemata siinkohal pikemalt karistuse ja vahistamise analüüsi, pean ma oluliseks prokuröridele rõhutada, et mõjusust tõhusa kriminaalmenetluse ja tõhusa karistuse osas ei näita mitte maksimaalne karistusmäär reaalse vangistuse näol või võimalikult pikk vahistatuse aeg, vaid karistuse personaalsus, konkreetse kuriteo asjaoludest lähtumine, menetlusperspektiivi läbimõtlemine ning karistuse proportsionaalsus eelneva kuritegeliku käitumise olemasolul.

Korduvkurjategijatega lühikesel ajaperioodil korduvalt sõlmitud tingimisi vangistuse või rahalise karistusega kokkulepped - teame siinkohal, millistest juhtumitest jutt - ei kanna endas mõjusa kriminaalmenetluse tunnuseid ega kõnele professionaalsusest, eriti kui argumentidena kõlavad vaid viited nõrkadele tõenditele või teadmatusele teistest menetlustest. Samas prokurörid, kes vaatamata ette teadaolevale osalisele negatiivsele ühiskondlikule hinnangule võtavad vastu otsuseid, mis on kantud ühiskondlikult laiematest eesmärkidest, olgu selleks vägivalda vähendamine, julgeoleku huvidega arvestamine, taasühiskonnastamine, pedofiilia ennetamine või õigusrikkujas abivajava lapse märkamise, väärivad professionaalide tiitlit selle kõige paremas tähenduses.

Tõhus kriminaalmenetlus on selline, kus konkreetse kuriteoliigi suhtes rakendatakse just sellele kõige kohasemaid kriminaalmenetluslikke instrumente, kus kuritegude toimepanemise

kasumlikkus on viidud miinimumini ning mille raames tehakse laiaulatuslikku koostööd ka teiste ühiskondlike organisatsioonidega vastavas valdkonnas.

Kahe aasta jooksul on riigil kuritegelikku vara õnnestunud kurjategijatelt tagasi saada 23 miljoni euro väärtuses. Kahjuks ei ületanud eelmise aasta konfiskeeritud kriminaaltulu summa (1 976 164 eurot) üle-eelmise aasta summat (2 870 492 eurot pluss 18 668 425). Kindlasti on siin üks tegevusvaldkondi, kuhu tuleb ka käeoleval aastal pöörata teravdatud tähelepanu. Meie eesmärk, arvestades peitkuritegevuse osakaalu, on see, et kriminaaltulu peab olem tuvastatud ja ära võetud vähemalt samas suurusjärgus menetlustega, kus viiakse läbi jälitustegevust ning et summa äravõetud kriminaaltuluna suureneks kõikides prokuratuurides. Positiivse tulemusena saab siinkohal välja tuua prokuröride tegevus kannatanute varaliste õiguste kaitsel. Prokurörid on aidanud kannatanutele tsiviilhagide rahuldamiseks välja mõista 578 313 eurot varaga tagatud summadena, ülevõetud nõudeid oli üle üheksasaja tuhande ja asenduskonfiskeerimisi ligi kuuesaja tuhande euro ulatuses. Seega mõisteti eelmisel aastal süüdlastelt välja vara kogusummas üle 4 miljoni euro.

Kannatanud väärivad aga enam kui pelgalt rahalist hüvitist. Nad vajavad sageli tuge, abi ja mõistvat suhtumist. Et prokurörid suudaksid seda pakkuda, on personaliosakond neile välja otsinud parimad koolitused. Siinkohal suur aitäh koolitusnõukogu liikmetele, kes on aidanud kokku panna koolituskava. Sel aastal oleme asunud vahetama oma koolitusi ka politsei ja kohtutega, eesmärgiga tõsta koolituste kvaliteeti ja pakkuda võimalusi ühiskoolitusteks.

Ükskõik kui tugevad ja professionaalsed on prokurörid, tänases maailmas ei saa keegi loota vaid omaenese kompetentsile. Olen veendunud, et prokuratuur on seda tugevam, mida enam tehakse koostööd teistega, kellega koos kannatanuid aidata. Lähisuhtevägivalla ohver vajab prokurööri, kes näeb tema vajadusi, oskab märgata tema vaba tahte olemasolu või puudumist ja tagada talle õigusrahu menetluse käigu ja süüdlasele mõistetava karistuse kaudu. 2016 ohvriabiga koostööpõhimõtete kokkuleppimine, kohtumised Naiste Varjupaikade Liidu ja ka varjupaikade töötajatega aitavad seda saavutada. Eelmise aasta kohtumised Kaubandus-Tööstuskojaga, Tööandjate Keskliiduga, Suurettevõtete Assotsiatsiooniga, Liisingühingute Liidu ja teiste erasektori katusorganisatsioonidega on kandnud aga endas eesmärki kuulata kannatanuid, potentsiaalseid kannatanuid või nende toetajaid - ausaid ettevõtjaid -, seoses majanduskuritegude vastase võitluse väljakutsetega.

Piiratud ressurssidest kõnelemine on meid kõiki pigem tüüdanud, kuid selle teemata ka ei saa. Aga mitte ressursside puudumisest ei taha ma rääkida, vaid olemasoleva paigutamist. Sisu osas aitavad ressursside paigutamisele kaasa kokkulepitud prioriteedid, nii riiklikud kui ka tänaseks edukalt käivitunud kogukondlikud prioriteedid. Kogukonna-prokuröride mõte on üha enam ellu rakendumas ning prokurörid kõnelevad üha enam kaasa oma kogukonna turvalisuse tagamisel.

Vaadates otsa riiklikult olulistele prioriteetidele tuleb tõdeda, et peaaegu kõikides valdkondades on kõigil prokuratuuridel tulemused ette näidata. Kui veel mõned aastad tagasi oli ootus Virumaa korruptsioonivastase võitluse suhtes suur, siis täna saab ette näidata rea lugusid, mis kõnelevad edukast võitlusest ses vallas, olgu selleks Kohtla vallavanema omastamise, Jõhvi vallavalitsuse altkäemaksu ja toimingupiirangu juhtum või Lohusuu vallavolikogu esimehe korruptsioonijuhtum. Kõigil neil juhtudel on tuvastatud ka kuritegelikku vara. Ka avastatud majanduskuriteod pole Virumaal jäänud pelgalt ootuste lahtrisse. Siingi on

ette näidata suured maksuasjad, kus tagasisaadud maksutulud ulatuvad sadadesse tuhandetesse eurodesse ja karistusteks on kohus mõistnud nii mõnigi kord reaalsed vangistused. Ka rahapesu juhtumi puhul on peaaegu 30 000 kriminaaltulu riigieelarvesse laekunud. Virumaa võitlus organiseeritud kuritegevuse vastu Antti Aitseni eestvedamisel näitas aga uut arengutaset n-ö Smirnovi kuritegeliku ühenduse asjas, kus tänaseks 430 000 eurot kuritegeliku ühenduse vara on arestitud ja jääb oodata veel vaid edukat kohtulahingut.

Lõuna ja Lääne ringkonnaprokuratuuride kiituseks saab öelda, et nende panus rahvusvahelisse organiseeritud kuritegevusevastasesse võitlusesse on olnud 2016 märkimisväärne, olgu selleks juhtumid organiseeritud Leedu autovaraste tabamisel või n-ö libapolitseinike juhtumite avastamisel ning süüdlaste kohtu ette viimisel.

Viimasel kahel aastal oleme rõhutanud piirikuritegevuse tähtsust ja prioriteetsust ning nende kuritegude menetlemise võtmesõnana ringkondade ja ametkondade ülest koostööd. Täna saab kinnitada, et eelmisel aastal jõudis lõpule mastaapne uurimine, mille raames tegid tihedat koostööd kaks piirkonda – Viru ja Lõuna ning selle tulemusel saatis prokuratuur kohtusse kriminaalasja, milles üheksale inimesele on esitatud süüdistus rahvusvahelises inimkaubanduses ning kuritegelikku ühendusse kuulumises, mis tegutses aastatel 2006 kuni 2016, kuulumises ning ainult selles kriminaalasjas tuvastati, et Vietnami Vabariigi kodanikke toimetati üle piiri vähemalt neljal korral ja kokku 51 inimest.

Inimkaubanduse juhtumid on ette näidata ka teistel piirkondadel, olgu selleks näiteks eelmise aasta märtsis Harju Maakohtus süüdi mõistetud Iraagi kodanik, kes toimetas vähemalt kolmel korral ebaseaduslikult üle Eesti Vabariigi riigipiiri Lätist Eestisse ning seejärel Tallinna reisisadama kaudu Soome kokku kümme Iraagi kodanikku või Lääne Maakohtu süüdimõistev kohtuotsus kahe süüdistatavaga kriminaalasjas, milles toimetati üle riigipiiri Ikla piiripunkti kaudu neli Iraagi kodanikku. Koostöös kaitsepolitseiga on piiriülese kuritegevuse kontekstis saadetud kohtu ette ja mõistetud süüdi isikuid ka riigivastastes kuritegudes.

Põhja on suurim ringkonnaprokuratuur, mille tööpiirkonnas pannakse toime 48 % kuritegevust. Nende tegevusest on hästi tajutav, kuidas on mõistetud laste ja majanduse tähendust ühiskonnas ning ka kriminaalmenetluslikult nende prioriteetsust. Põhja RP on olnud nii alaealiste menetluskiiruse kui ka lastele psühholoogilise toe ja abi pakkumises kriminaalmenetluses. Menetlused alaealiste kupeldamisest kõnelevad sellest, et koostöös politseiga on üles leitud üks haavatud ühiskonnagrupp ning seda on aidatud. Süüdlastelt on ära võetud see, mille nad alaealiste kupeldamise eest teenisid ja seegi summa ulatub kümnetesse tuhandetesse eurodesse. Miljoni varastanud raamatupidaja või teadusrahade väärkasutusega seotud juhtumid annavad aga kinnitust selle kohta, et ausa ettevõtja toetamine puhta majanduskeskkonna loomisel pole pelgalt sõnakõlks, vaid reaalne tegevus. Rakse on vastu vaielda, et sellist panust võiks olla rohkem, kuid tänasel päeval saab öelda, et suund on selge. Küllap uued juhtumid, kus ausad saavad tagasi ka kuriteo läbi kaotatud raha, loovad usaldust majanduskuritegude vastu võitlemise kontekstis, mis siis, et tegu on valdkonnaga, kus lõplikku rahulolu saavutada ei ole võimalik ja alati tuleb teha valikuid. Kõige olulisem on teha selliseid sisulisi valikuid, mis annavad konkreetsele valdkonnale või piirkonnale parima tulemuse. Valmis tuleb olla ka nende valikute selgitamiseks ja põhjendamiseks.

Riigiprokuratuur on kujunenud selliseks, et selle kaks prokuröride osakonda täidavad tänasel päeval edukalt praktika ühtlustamise ning rakseimate kuritegude menetlejate rolli. Järelevalveosakonna eestvedamisel valminud juhised kriminaaltoimiku koostamise, maksukuritegude menetlemise, NATO SOFA lepingutega seotud kriminaalmenetluste erisuste kohta, aga ka kontaktprokuröride ellukutsumine, riigiprokuröride tegevus piirkondade nõustamisel ja koolitamisel ning osalemine IT- süsteemide loomisel ja arendamisel on teinud sellest osakonnast reaalse praktika ühtlustaja ja kvaliteedi tagaja. Süüdistusosakonna kohtusse saadetud riigivastased ja riigisaladuse kaitsega ning terrorismiga seotud kuriteod, samuti kõrgkorruptsiooni juhtumite kohtu ette viimine ning majanduskuritegude vastases võitluses sellistes kuritegudes nagu turumanipulatsioon ja rahvusvaheline investeerimiskelmuse süüdimõistmine kõnelevad aga sellest, et kaks aastat tagasi osakonna märksõnana väljaöeldud „julgeolek“, olgu siis riigi füüsiline või majanduslik julgeolek, ja rahvusvahelises pole olnud pelgalt sõnad.

Prokuröride tööd kohtus on raske hinnata objektiivsete kriteeriumite järgi, kuid ma usun, et kvaliteetse riikliku süüdistuse näideteks saab lugeda nii kohtuprokuröride kõnedest pärit tsitaate ajakirjanduses kui ka kohtunike ja saalis prokuröride kõnesid kuulanud inimeste tunnustavaid sõnu kuulnud kõnedele.

2017. aasta eesmärgid on seatud. Kiiret kriminaalmenetluse tagamiseks ei ole prokuratuuris üle 25% asjadest kauem kui 4 kuud; kohtueelne menetlus peab olema sedavõrd vahetult juhitud, et prokuratuuris ei oleks korraga üle 2000 asja; üle 4 aasta kahtlustatavateta kriminaalasju pärast 1.07.2017 ei ole.

Tõhus on kriminaalmenetlus siis, kui karistuspraktika üle Eesti on võimalikult ühtne ning karistus on võimalikult personaalne ja igaühele on tagatud õigus seista kõigi talle esitatavate süüdistustega korraga kohtu ees. Seejuures tuleb põhikaristuste kõrval laiemalt rakendada alternatiivmeetmeid. Alaealiste õigusrikkujate osas tuleb teadvustada nende käitumise tausta ning leida neile maksimaalselt teist liiki karistused kui vangistus. Kuritegeliku vara tuvastamine peab paranema, suurenema peab nii kuritegeliku vara suurus kui ka proportsioon nende asjade osas, kus seda on tehtud. Selleks, et vähendada korduvate kuritegude toimepanemist, tuleb korrastada tagaotsitavate süsteem. Kahtlustatavate arv kõigis piirkondades peab ühe prokuröri kohta olema stabiilne. Jätkata tuleb koostööd nii õigussüsteemi sees kui ka väljaspool seda, olgu selleks koostöövormiks ümarlaud, õppepäev või ühine juhtimiseminar kohtutega. Ja loodetavasti prokurörid, kes teevad tänase kriminaalmenetluse kohaselt 90% eelotsustest, saavad palga, mis tagab nende sõltumatuse ja on võrreldav vastava taseme kohtunike omaga ning kehtestatud seaduses.

Prokuratuur toetab Justiitsministeeriumi poolt väljatöötamiskavatsuses kirjeldatud süsteemi loomist, mille kohaselt ei kuuluks kõrgemate riigiametnike hulka vaid abiprokurörid, kes oma sõltumatuse tagamisel saavad toetuda kõrgemalseisvatele prokuröridele ning nende suuremale sõltumatusele. Kõikide teiste prokuröride palk peab olema sätestatud nende sõltumatuse tagamiseks seaduses ning see peab olema võrreldav sama astme kohtunikega. Selline lähenemine on kooskõlas kriminaalmenetluse põhimõtete, registreeritud kuritegude ja menetlusotsuste struktuuriga, arvestab riigi ressursidega ning tagab asutusele paindlikkuse abiprokuröridele konkurentsivõimelise palga maksmisel vastavalt nende tööloigule ja panusele. Siinkohal soovitan selle teemaga tekkinud küsimused kindlasti läbi mõelda ja usun,

et kevadistel juhtkonna ringsõitudel, kui seisukohad võrreldes tänastega on veel selgemad, saame neil teemadel pikemalt peatuda.

„See, kui sind hinnatakse sinu õigete otsuste, ausate tehingute, tõearmastuse ja kindlameelsuse pärast, on juba iseenesest varandus.“ (Henry Ward Beecher)

Usun, et need sõnad on ülekantavad ka asutusele. Just nii tegutsedes loome kindlust ja usaldust nii asutuse sisse kui sellest väljapoole.

Inimesekeskses menetluses tähendab palju. See tähendab inimlikku arvestamist tunnistajate ja kannatanutega, olgu selleks ajagraafik, lihtsate asjade seletamine, vahel ka nõustamine ja edasi juhatamine, kui me ise teda aidata ei saa. Samas tähendab see ka kannatanute kuulamist, neid menetluskäiguga kursis hoidmist ning neile karistuse liigi ja raskuse selgitamist.

Prokuröridena võime anda hinnangu vaid kuritegudele, kuid inimestele hinnangute andmine pole meie töö ja pädevus. Intelligentstes organisatsioonides töötavatele arukatele inimestele ei pea rääkima, kuidas käituda või kuidas kindlasti mitte. Ja ometi tasub vahel meelde tuletada lihtsat tõsiasja, et iga aus ja seadusekuulekas inimene, kes puutub kokku prokuröri, teeb seda reeglina vaid korra elus ja just sellest põgusast kohtumisest, vestlusest ja suhtumisest kujuneb tema arusaam prokuratuurist ja prokuröri ametist.

Inimesekeskne organisatsioon tähendab lihtsaid asju. Seda, et me tunnustaks parimaid, looks tööõhkkonna, kus on meeldiv töötada. Kuid kõik algab veel lihtsamast – sellest, et me tunneks üksteist.

Eelmisest üldkogust alates on prokuratuurist lahkunud 28 teenistujat (nendest 7 prokuröri) ja tööle on asunud 28 uut teenistujat, nende seas 7 uut abiprokuröri: Kristo Adosson, Kersti Reinuste, Olgerd Petersell, Sergei Listov, Alan Rüütel, Jürgen Hüva, Marika Salmistu. Rahulolevad võivad olla need, kes võitsid konkursid, mida on vahepealsel aruandeperioodil olnud järgmiselt: 4 prokuröride konkursi, millega täideti 9 abiprokuröri kohta (sh on kaks tulevikus vabanevat kohta), 2 ringkonnaprokuröri kohta ja üks eriasjade prokuröri koht. Lisaks on toimunud 14 muud avalikku konkursi.

Just nende inimeste jaoks sai loodud Marianne Tiigimaa eestvedamisel ja teie kõikide panusel uus abiprokuröride ettevalmistusprogramm. Kõikide teiste prokuröride jaoks sai kirja pandud aga selge, üheselt mõistetav ja võrdselt rakendatav motivatsiooni- ja rotatsioonisüsteem. Just mõned kuud tagasi andsime asutuses võimaluse kõigile, kel soovi ja tahtmist, liikuda vabadele ringkonnaprokuröride kohtadele Põhja RP-s ja Saaremaal. Soovijaid polnud palju, kuid siiski oli. On see mugavustsoon? Kui mõelda koolituste arvule - 93,6 % prokuröridest osales 2016 vähemalt kahel koolitusel ja keskmine koolituspäevade arv prokuröri kohta oli 7, saab tõdeda, et prokurörid on arenemissooviga juristid ja see on riikliku süüdistuse kvaliteedi seisukohalt oluline. Ringkondade vahel suurem liikumine aitaks kindlasti kaasa ka menetlus- ja karistuspraktika ühtlustamisele. Muidugi ei tohi see viis praktika ühtlustamise eesmärgina üles kaaluda inimeste rahulolu töötamisega seal, kus nad end kõige paremini tunnevad.

Inimesekeskses organisatsioonis on oluline märgata igaühte. Oluline on mõista, mida keegi mis hetkel vajab. On see lihtsalt õlale patsutus, avatud kabinetiüks, kuhu oleks pärast kohtuistungit lihtne sisse astuda või võimalus pakkuda töölõigu vahetust. See on meie, juhtide

töö, märgata igapäevaste probleemide ja ajanappuse kõrval nii neid, kes vajavad märkamist selleks, et neid abistada, kui ka neid, keda tunnustada.

Prokurörid on öelnud, et kõige suurem stressiallikas meie töös on „tühi“ töö. Kui see on nii ja hakkab kurnama, tuleb igaühel enda osas läbi mõelda, kas olen kõik olemasolevad võimalused oma töö sisukamaks ja vajalikumaks muutmisel ära kasutanud – resolutiivmäärused, just selle juhtumi jaoks koostatud läbimõeldud lakoonilised, kuid sisukad menetlusedokumentid, vahetu ja igapäevane suhtlus oma menetlejatega – kuuluvad need ikka minu arsenalis? Kui aga peab välja pakkuma prokuratuuri kõige tänuväärsema töö, siis üks, mis sellele kohale kandideerida võiks, on kindlasti meie juhendajate, mentorite töö. Ka see on nüüdseks kirjeldatud ja kajastatud meie motivatsioonisüsteemis ning oktoobri lõpus toimub esmakordselt korduvjuhendajatele seminar Pärnus, ikka selleks, et nii neid kui ka kõiki teisi ikka ja jälle motiveerida juhendama ja kasvatama meie prokuröride järelkasvu.

„Professionaalsuse ja inimesekesksusega võivad ju prokurörid leppida, aga see avatuse teema küll läbi ei lähe,“ ütles Ene Timmi suvepäeval, kui esmakordselt väärtustest kõnelema sattusime. Võib-olla on tal õigus. Kolmas väärtus, ehk isegi kaks esimest ja veel mõned, millest veel kõnelda pole jõudnud, võivad peidus olla hoopis mujal. Aga siinkohal ikkagi avatusest.

Avatud asutuses kaasatakse, jagatakse ühesugust infot kõigile, antakse tagasisidet ja lubatakse kriitikat. Avatud asutuses tunnustatakse ühiste kokkulepete alusel ja kõigile arusaadavate tulemuste eest, negatiivset tagasisidet antakse läbimõeldult, otse ja inimest säästvalt.

Kellelgi pole kahtlust, et eelmise Aasta Prokuröri tiitli sai Kalmer Kask teenitult, olles kohtus saavutanud olulised võidud võitluses korrupsiooniga Virumaal ja et parimad ringkonnaprokurörid olidki eelmise aasta oma piirkondade parimad. Ja taas kord oli ilmselt iga prokuröri rõõm suur, kui ta kuulis erakordsest prokurörkonnale osaks saanud tunnustusest – 2017. aasta alguses andis Vabariigi President teenetemärgid üle Natalia Miilveele ja Andres Ülvistele, kes on vaieldamatult meie elukutse parimad näited sellest, kuidas tööle pühendumine annab tulemusi ning kolleegide ja partnerite austuse.

Muidugi saab alati öelda, et kaasata saaks varem ja arvamusi võiks rohkem küsida. Just selle nimel oleme tõsiselt ette võtnud vanemprokuröride kui meie vahejuhtide järjekindla koolitamise. Minu rõõm on olnud suur ja siiras, kui ma tagasisidena koolitajatelt kuulen häid ning tunnustavaid sõnu meie vahejuhtide pühendumuse, motivatsiooni ja avatud mõtlemise kohta. Aitäh teile, head vanemprokurörid.

Prokuratuur on riigiasutus ja riik peab oma inimestele olema avatud ja läbipaistev. Prokurörid võtavad aastas vastu kümneid tuhandeid otsuseid ja pole mõeldav ega ammugi mitte vajalik kõiki neid avalikkusega jagada. Küll aga ei saa vähetähtsaks pidada meie kohustust jagada teavet kriminaalmenetluste kohta, mida inimestel on õigus teada avatud riigi seisukohast lähtuvalt. Tulenevalt meie tööst peab kriminaalmenetluste esmaseks eesmärgiks alati jääma tõe tuvastamine läbi kohtueelse- ja kohtumenetluse. Tõendid kuuluvad avaldamisele kohtusaalis ja liigne isiku- või kohtueelse menetluse andmete avaldamine ei tohi kuuluda prokuratuuri avalikkusega suhtlemise instrumentide hulka. Selgitama aga peab. Ja seda eesmärgil, et inimesed saaks meid rohkem usaldada, sest usaldada saab seda, keda sa tead, tunnend ja mõistad. Kui aga inimesed saavad meid rohkem usaldada, saame meie neid rohkem

aidata. Olgu selleks abi ja toetus konkreetsetes menetluses, osalemine ennetustegevuses või ühiskondliku õigusteadvuse kasvatamine. Esiolgu hullumeelsena tundunud filmiprojekt „Süüdistajad“ kannab endas eesmärki näidata, kuidas toimub kuritegude avastamine ja kohtumenetlus päriselt siinsamas, sest see, kuidas see paistab kaugelt, teame ju seriaale ja filme vaadates niigi. Kui suudame näidata, kui palju head võib teha üks tubli tunnistaja, kes oma kohtus tunnistusi andes oma kodanikukohust täidab, tulevad järgmised tunnistajad kohtusse ehk juba positiivse häälestusega ja valmisolekuga. Prokurörid peavad tagama tasakaaluka, informeeriva ja intelligentse teavituse kriminaalmenetluste ning kuritegevuse kohta tervikuna, luues seeläbi usaldust ja kasvatades inimeste õigusteadlikkust.

Täna on märtsi lõpp ja varsti on käes suur kevad. Meie eesmärgid on seatud ja nüüd tuleb neid püüdma asuda.

„Kõik aimasid, et sõnu ei kuulutata tõe ja õiguse pärast, vaid selleks, et neist oleks kasu. Tõde ja õigus isegi pole muud kui see, mis kasulik.“ Nii kirjutas A.H.Tammsaare enam kui kaheksakümmend aastat tagasi. Justkui meie tööst oleks ta kõnelenud. Läbi õiguse otsime tõde ja see on kasulik, sest just see toob õigusrahu neile, kes ise haiget saanud või seda tajunud.

Jõudu teile kõigile selle tõe ja õiguse teel ning kena üldkogu!

Lavly Lepp

Peaprokurör